

Novotny Tihamér

Érdi érintések

A Városi Galéria két kiállításáról

I. **Kovács Johanna** képzőművész¹ tárlatának megnyitója előtti éjszaka, szentebb animámmal, segítő lelkészemmel, sugárbaráttal, megváltandó lélektestvéremmel mintegy álomba merülten társalogva, a következő tisztán hallható hangüzenetet kaptam a sötét úrból, a hullámtermészetű éterből, a köztes létből érkezve, amelyet most lefordítok a tisztelt olvasó számára: »Amiről Johanna beszél – jelesen a technikai kivitelezés problémáiról és kihívásairól – neki látszólag az a legfontosabb. A képek tartalma azonban a lelkéből jön. Erről viszont nem akar mesélni. Marad a homályos és talányos célozgatások ingoványos területén. Vagy nem tudja megfogalmazni, vagy nem akarja legmélyebb lélektitkait felfedni. A figurái – annak ellenére, hogy szerinte például a *Műterem* (2010) című kép alakjai fáznak, és vidáman fecsegnek – ijesztőek és nem evilági lényjelenségek. Mintha minden szereplője a túlvilágról jönne, vagy oda igyekezne. Hiányos, foszladozó végtagjaikkal, rángatózó mozdulataikkal távolodó vagy közeledő, egy-két színnel megfestett szellemlények (*Aluljáróban*, 2015; *Futók*, 2012), vagy rég halott patások koponyáival együtt ábrázolt emberszerű tünemények, illetve kimondottan csak lógó koponyák – mint megfeszített korpuszok – bukkannak fel rögeszmésen vásznain, függőleges tengelyeik mentén frontálisan vagy elfordulásban, különböző nézetekből ábrázolva.

Az itteni lét csak játék (*Játékok Daninak I-II.*, 2011), átmenet a feketéből feketébe (*Aluljáró I.*, 2015), a feketéből fehérbe, a fehérből feketébe, a fehérből fehérbe. A földi lét a köztes lét, ami halvány, színtelen, vagy alig-színezett ragasztott papírpép-testek várakozása az időben (*Várakozás I-III.*, 2015; *Körméretek I-III.*, 2015). Ceruzavékonyosságú, valódi testtel nem rendelkező papírcsíkcsonka emberek, kivájva és megszagatva, összesodorva és megtépdesve. Csak lélektestük van. Tiszta és tisztátalan egybeolvad bennük: betűk ütnek át a festék vagy ragasztómassza alól; kimondatlan vagy kimondhatatlan gondolataik, szavaik kavarognak a felületben, felületen.

Matériás anyaghasználatú 2015-ös két képén szilárd homok háttér előtt lebegnek a papíremlékek. Van-e biztos talaj itt a Földön? Ha megtalálom, bizton kiszámíthatom-e, hogy nem süpped be, szív magába, vagy fed el? Ezért inkább lebegnek előtte.

Johanna médium! Mert nála a lélek képei belülről, mélyről vetődnek föl, és rajta keresztül materializálódnak. A költők is így kapják a szavakat. Nem az ő

¹ Kovács Johanna 1951-ben született Bukarestben. 1976-ban a bukaresti N. Grigorescu Képzőművészeti Főiskola grafika szakán szerzett diplomát. Mestere Vasile Kazar és Ion State volt. 1977-79-ben a Magyar Iparművészeti Főiskolán Kass János és Haimann György keze alatt könyvművészeti posztgraduális képzésben részesült. 1977-ben költözött Magyarországra, 1998-tól Érden él, 2009-től tagja az Érdi Művésztelepnek.

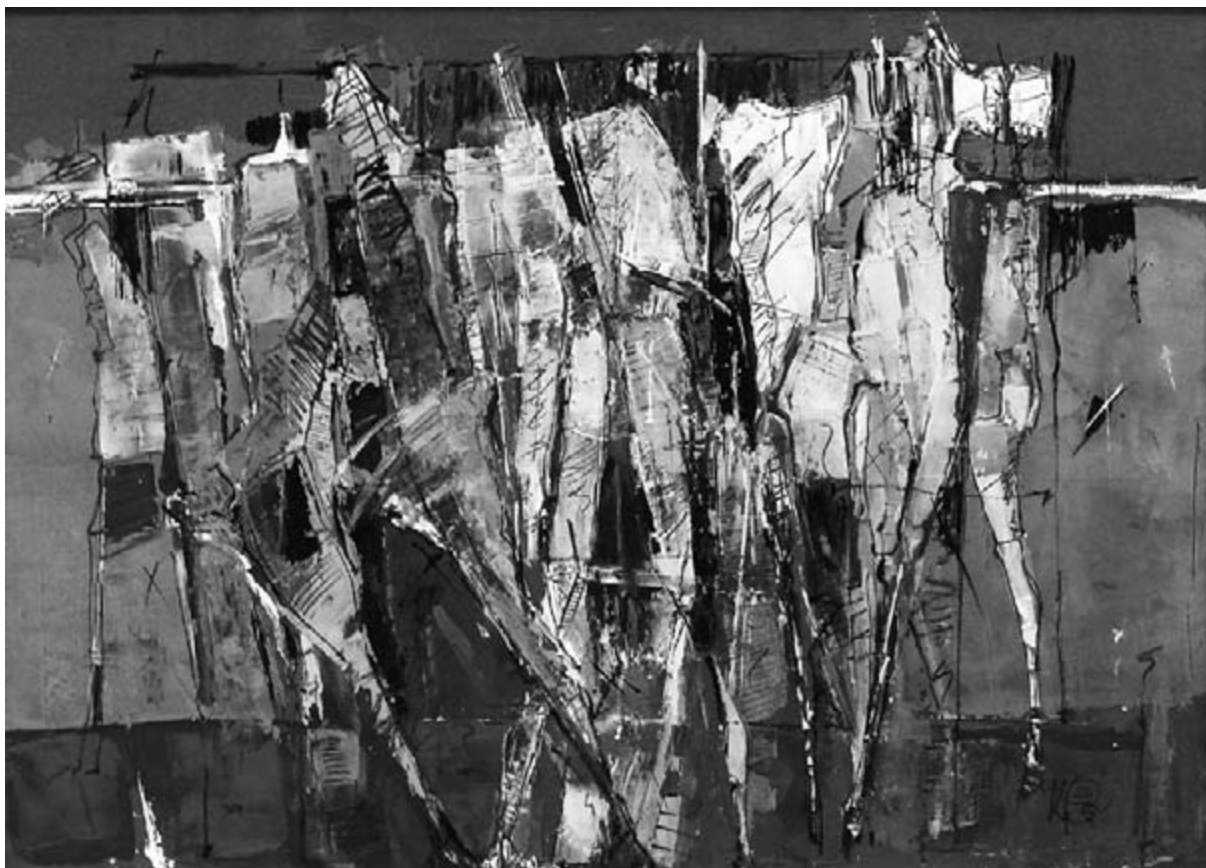
Kovács Johanna: Műterem

Kovács Johanna: Várakozás II.

Kovács Johanna: A romlás virágai

Kovács Johanna: Unalomjáték

gondolataik, nem az ő verssorai, de ők vetik papírra. Johannánál nagy erejű poézis, műalkotás tárgyasul belőlük...»

Igen-igen, Kovács Johannánál szellemi testből anyagi testbe, anyagi testből szellemi testbe vándorol a lélek – folytatom magamban a megkezdett sugallatos gondolatokat, s teszem fel újabb és újabb kérdéseimet. Melyik funkció erősebb nála? A tudat vagy a tudattalan működése? És nekünk, nézőknek, vajon szükségünk van-e a megformálhatóság, a leírhatóság, a megragadhatóság biztonságára? Avagy higgyem ennek az ellenkezőjét, és ne keressek semmiféle állandóságot a változások képlékeny világában?

„Az idő az örökkévalóság mozgó képmása” – állítja Platón után szabadon Wrobel Péter festőművész egyik kisméretű vászna magyarázatául fűzve.

És Kovács Johanna sem tesz mást műveiben és művein, amelyekben, és amelyekben az örökkévalóság káprázatos visszfényeként jelenik meg az ember. Igen, mindig az ember: mint a teljesség maradéka, a bomlás

virága. Valamint annak csatolt vagy elcsalt, levágott, illetve eltüntetett, alakváltó és romlandó külső és belső testrészei, hozzá hasonló társai, barátai, rokonai és ismerősei, s csak sejtetett eszközei.

Kovács Johanna művészetének lényege a vizionált körülírás láncreakciójának megsokszorozódó ellenartisztikumában keresendő, mert mondhatni, lebontja az emberi világban már csak papíron létező szépséget, és egy sokkal valóságosabb morális sűrítménnyel helyettesíti azt. De hogyan is lehetne ezt a vizuális szemléletet kézzelfoghatóbbá tenni?

Talán úgy, hogy képzeljünk el egy rendkívül hétköznapi jelenetet! Mondjuk, egy öreg férfit mosdat a fürdőkádban egy idős asszony, s a szappan éppen kicsúszik a kezéből. Ügyetlenül utána kap, ám ez által az még messzebb repül, és hirtelen átalakul egy zümmögő bogárrá. A sovány férfi támasz nélkül esetlenül összebicsaklik, teherautó zúgását hallja, s látja magát leesni egy katonai jármű platójáról. Az élemedett ápolónő feljajdul, hajdan volt férjének képe úszik el a szeme

előtt, amint elviszi őt egy gyorsan áramló folyó. Közben megszólal a csengő, bekapcsolódik a rádió és elindul a videó lejátszó: emberek menetelnek hosszú sorokban a sárban, árnyékuk a földön vándorog, testük szárnyat növeszt, lelkük felemelkedik az égbe...

Valahogy így működik Kovács Johanna képi „teátrum szakrumának” időgépe.

Itt minden állandó átalakulásban, keresésben, elkárhozásban és újjászületésben van. Nála az árnyékvilág és a szellemvilág testisége mindig érzelmi és lelki alapú: mondhatni a képzeletszövés áttűnéseinek mesterműve. Állandó inkarnálódásban, átalakulásban, önmeghatározódásban leledző szereplőinek természetét, sorsát, jellemtartalommal lényegülését, ön-énképpé születését éppúgy irányítja a megfigyelés és a gondolat, mint az emlékezés.

Kovács Johanna úgy jár közöttünk, mint egy kívülálló idegen, aki szeretné megérteni, hogy mit is keres itt a földi világban, az átmenetek pillanatjátékaiban, a pokol és mennyjárások közbülső területén.

(Érdi Galéria, 2015. október 16 – november 14.)

II. Egészen különös testi és lelki, szellemi és szemléleti átlényegüléseken esik át az az ember, aki immáron hét éve egyszerre az értelmezője és átélője, részese és kívülállója, kosztosa és szerzetese, testvére és idegene, barátja és távolmaradója az **Érdi Művésztelepek**nek, jó ismerője a művésztelep állandó tagjainak, s csak részben cserélődő alkotóinak.²

Ez az ember most én vagyok, de lehetnék más is, mint ahogy az is vagyok: az a vándor és az a bujdosó, aki a saját arcát, nemcsak a magáéban, de mások visszfényében is megfűrösztli néha.

Tehát valahogy úgy vagyok én ezzel az Érdi Művészteleppel, mint az az „archaikus utazó”, aki mindig egy vágányon érkezik, majd többön távozik egyszerre, hogy az itt szerzett élményeit és tapasztalatait kaleidoszkopszerűen megsokszorozhassa személyiségének kortársi terében és idejében.

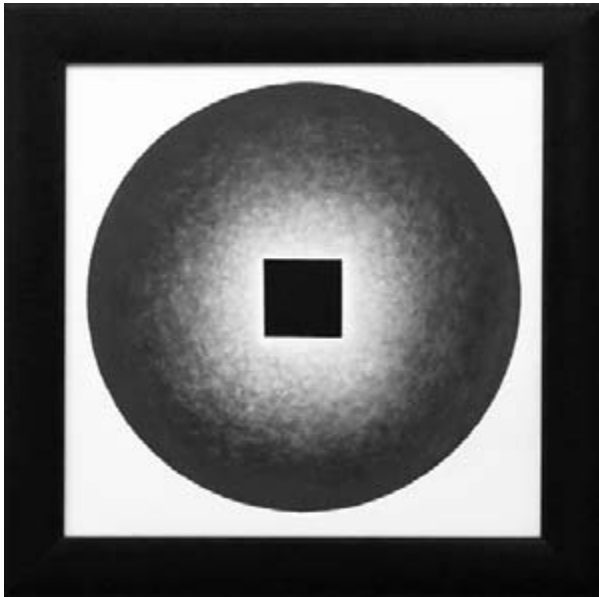
Azonban hét év varázslata emlékképekben és művekben majdhogynem egy leírhatatlan csoda! Hét év összefonódó, netán összekuszálódó, majd kibogozandó és újraszövődő érzelmi és gondolati szárait – emberekben, fejekben, szívekben, elméletekben, kifejezésekben, képzetekben, szemléletekben, eszméletekben, magatartásokban, gesztusokban, indulatokban, stílusokban, anyaghasználatokban –, némi túlzással mondván, csak felfoghatatlan gubancok halmazaként lehetne leírni.

Gondoljunk csak bele! Ha egy érdi művésztelepi kurzus alatt legkevesebb ötven munka születik tíz alkotótól, az hét év alatt minimum 350 művet eredményez. Ám ez a termés nagyon könnyen lehet, hogy a dupláját is eléri. S a 700 opushoz képest számon lehet-e tartani a megtermékenyült ötleteket? Netán a kikristályosodó értékeket? Az egyre inkább letisztuló minőségeket?

Szóval a művésztelepeket követő beszámoló tárlatokon egyrészt a bőség zavara, másrészt a magasra tett esztétikai és szellemi mérce tárgyasulásainak mindig megújuló változatossága hozza zavarba a látogatót. Ugyanakkor az is rendre feltűnik a nézőnek, hogy a kiállított minőségi művek, nemcsak személyre szabott önazonosságaik által, de párbeszédek következményeiként is magasabb rendűekké válnak. Mert bármennyire is határozottak az egyéni utak, úgyannyira

² Az Érdi Művésztelep 2009-ben alakult. Az alapító okirat kimondja, hogy évről évre tíz (öt helyi és öt meghívott) művész kap lehetőséget az alkotásra. (A létszám természetesen ettől eltérhet.) Az alkotók a vendéglátásért cserébe minden évben egy-egy művüket hagyják Érd Városi Kortárs Gyűjteménye számára.

Eőry Emil: Univerzum

fontosak az egymással kommunikáló kereszteződési pontok is.

Jelen esetben húsz művet láthatunk tizenkét alko-

tótól, de ami a számok világa felett áll, az már sokkal nehezebben megragadható.

Ami tehát azonnal feltűnik a szóban forgó kiállításon, ami rögtön leolvasható a művek látványából, hogy minden egyes alkotó egy-egy jellegzetes, jól körülhatárolható, érett világszemléletet képvisel. Ám e világszemléleteknek van egy közös nevezője: a filozofikuság. És ez az emberi létre, létértelmezésre irányuló bölcséleti hajlam a szubjektív stílusok alól egyformán át- és kiszivárogo a felszínre.

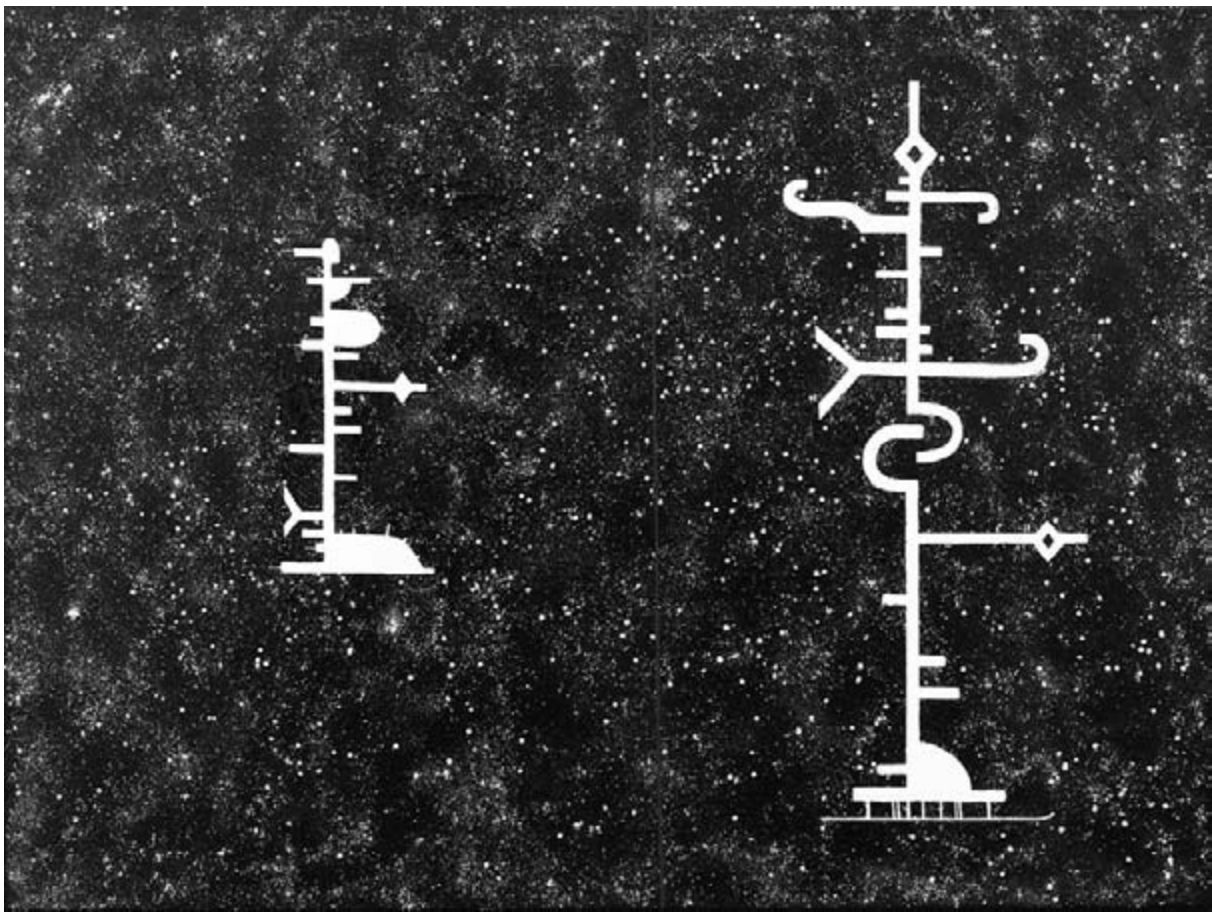
Eőry Emil például egzakt geometrikus alakzataival – kör, négyzet, téglalap, háromszög –, ugyanakkor rafinált mértani formaképleteivel, s mégis leegyszerűsített illúziókeltéseivel – lásd asszociatív és szimbolikus térérzékeltetés színnel és felülettel, illetve azok nélkül, azaz tiszta fehérrel és feketével – nemcsak a festészet, így az ábrázolhatóság kérdéseit, de a világ felfoghatóságának és megragadhatóságának, a léten belüliségnek és a léten kívüliségnek, sőt, a léten túliságnak a dilemmáit is feszegeti (*Univerzum; Dilemma*).

S egészen meglepő költői látásmóddal kapcsolód-

Wrobel

Péter:

Két
metafizikus
obekt

nak ezekhez a problémákhoz Sz. Varga Ágnes Kabó szűkszavúságukban veretes és lélekbemarkoló munkái, amelyek nem is használnak más színt, csak feketét és fehéret. Nála azonban egy olyan leleménnyel is találkozunk, amely éppen a fény megidézésével csal elő olyan irizáló optikai jelenségeket, amelyek a transzcendencia, a valóságfelettség misztikus jelenlétére utalnak. Példaként említhetném, hogy az *Üzenet* című munkájának halványnarancsos „holdgyűrűje” a képen nem létezik, tudniillik ez az éteri szín sokkal inkább a szemünkben, a tudatunkban keletkezik.

De *Kalocsai Enikő* különböző napszakokban festett vízfényjelenségei is a valóság megragadhatóságának lehetetlenségét érzékeltetik. Az ő nézőpontja is metaforikus, és erősen konceptuális gyökerű, hiszen, aki élő vízfelszínt fest reggeltől estéig, eleve reménytelen vállalkozásba fog, mert a csillámló felület sohasem lehet állandó, csak az összegző emberi szemlélet teszi azzá. Ez esetben a festő sohasem érheti utol magát, inkább emlékképeit és sejtéseit fogalmazza, tömöríti képpé, aminek már nincs is köze az eredeti valósághoz,

Hudák Mariann M.: Lány macskával

Kovács Johanna:
A lét
egyik
állapota

Puha Ferenc: Cím nélkül

ám ezáltal megidézi annak időbetett végtelenségét (*Vízfények I-IV.*)

Karsch Manfred minden természet-szegmentuma – legyen az erdő vagy mező, fű vagy rét – valahogyan az oszthatatlan, s a fényel átítatott egészre utal. Az ő festészeti megközelítése is gondolati eredetű, technikája pedig mechanikusan ismétlődő, függőleges irányban csorgatott-fröcskölt gesztusok imamalomszerűen egymásra halmozott sokaságából áll, amellyel olyan természetillúziót kelt, amelynek zöldje nemcsak teremtette, de rajongó függvénye is a mágikusan és mirákulumszerűen felbukkanó fénynek (*Szegmentum II.; Nyári fényben.*)

Fritz Rautner sötét, démonikus angyalokkal viaskodó, expresszív kézjegyei által foltszerűen összesűrűsödő „maszk-korpusz-szellem” sejtelmek, hullámmozgású energialényei, a világot elnyelni akaró feketén csorgó festékkönnyei, villámló, kirezgő, kilengő duktusai is mi másról kívánnának szólni, mint az ember kétségeiről, kétségbeeséseiről, remegő félelmeiről, izgága lázadásairól és őszinte tusakodásairól (*Cím nélkül I-II.*)

Puha Ferenc kreatív szelleme nem ismeri a határokat: színeit éppúgy képes égő transzcendenciákká izzítani, mint mágikus gesztusaival földpátokká égetni. Érzelmi szárnyalásai mélységek és magasságok utazói, s ha

netán tévútra vetődnének, megsemmisítik önmagukat, mert csak a tökéletes repülés hívei, s a tökéletes repülés ismérve a jó mű, s a jó mű a kirobbanó sejtelem, a lefojthatatlan érzélem, a magasabb rendű kegyelem teremtménye (*Cím nélkül.*)

Kéri Mihály már régóta színekből festett falak elé állítja önmagát, s ezek a színekből emelt falak, mintha sohasem száradnának meg. Állaguk puha, folyékony természetű, de nem csorognak le a vásznonról, csak itt-ott eresztik ki szenvedő vérüket. A művész átlép ezen a falon, s elötünik a másik, a láthatatlan oldalon. Talán az ő vére az, ami utána marad a bíborvörös vásznon, meg egy *befejezetlen mondat*, hogy ne tudhassuk meg, mi történt *akkor*, amikor... (*Befejezetlen mondat.*)

Wrobel Péter is nagy utazó, a szín-univerzumok és a kozmikus rezgések lélekúrhajósa, földi idegen és „ideg az ennediken” (*IDEGⁿ*) érzékenységgű, csiribiri ember, akárcsak egyes szellemi rokonai a hajdani vajdások közül. Ő mintha rezgéseket érzékelné az űrből, a világegyetemből, amelyeket kommunikációs jelekké és vizuális üzenetké formál képein mindnyájunk okulására. Mint minden jó művész, *Wrobel Péter* is médium, valamiféle felsőbb hang vagy „hatalom” megszólaltatója, csak talán közvetlenebb irányítás alatt, mint mások. *Átkelés a sivatagon* című, világító sárga (s itt-ott halványnarancs-foltos) festménye, amelyen látszólagos rendezetlenségben csak felülről tekintett fekete pöttyöket és lilás árnyékaikat látni, nemcsak mágikus kép, de látomásos jóslat is egyben a várható jövőről.

Aknay János minden műve a fentebbvaló társalgója. Festményeinek, képarcitektúráinak síképítészeti kulisszái leginkább olyan templomra emlékeztető épületek vagy templomszerű templomok, amelyeken, mint a színes üvegablakokon, többszörösen áthatol a transzcendencia fénye, átlekesítve, valóságfelettivé téve azoknak minden szegletét. Bár az *In memoriam 1914–18* jelölésű diptichonja egy jó értelemben vett „programmú”, a világ ma is aktualizálható „küszöb alatti” infernóját és „küszöb feletti” emlékezetét egyaránt bemutatja.

Kovács Johanna legtöbb alkotása a demiurgoszi fehér anyag, a meggyűrt, megformált papírmassza, a képlékennyé tett bedolgozott applikált talált tárgy, a továbbrajzolt, továbbfestett gondolat, a gesztussá tett történet megrendezett megtestesülése: rés a térben, amelynek „függönyén” keresztül a lét egyik, valamelyik drámai, tragikus vagy éppen játékos jelenet-állapotát, metafizikus színpadképét, emberi torzökká dermedt

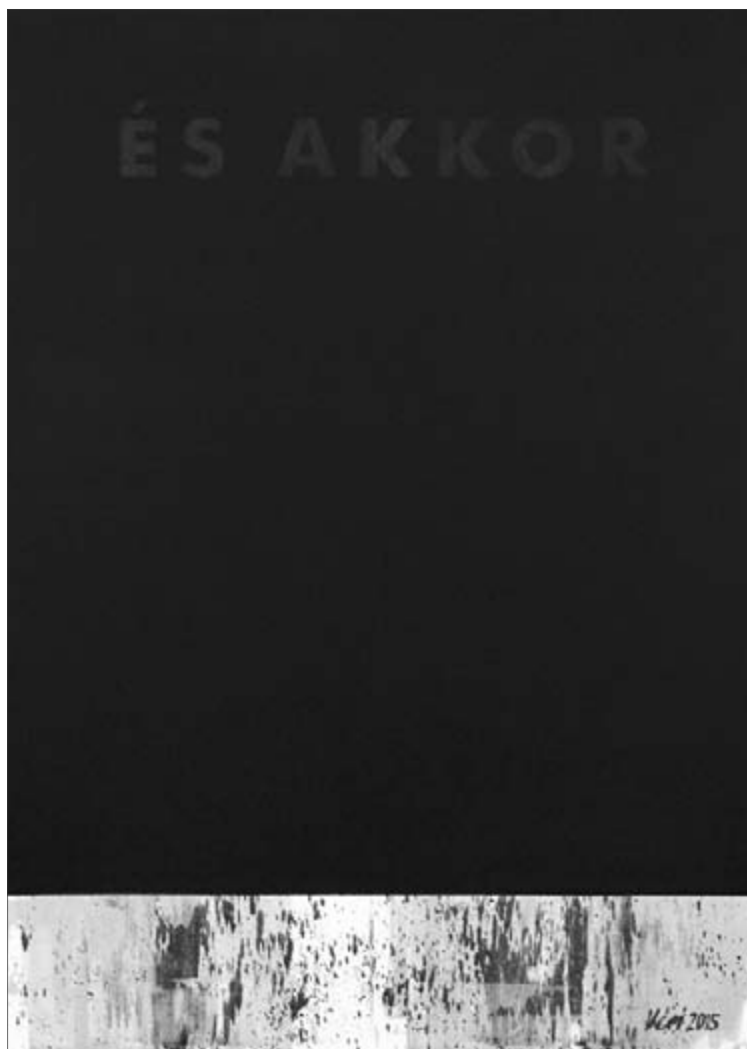
panoptikumát leshetjük meg (*Rés a térben; A lét egyik állapota*).

Csetneki József színes képtörténéseinek tárgya, témája, eszköze, nyelve maga a gesztus. Tudniillik ezek a ritmikusan egymásra kerülő, áttetsző és áteresztő, széles, olykor betűszerű ecsetvonások, a vonólemezzel és vonókéssel húzott, íves és egyenes festéksávok, ugyanolyan esztétikai élményt és élvezetet képesek nyújtani a nézőnek, mint amit az utánczó ábrázolás során tapasztalhatunk. A művész azonban jól tudja, ha az erőteljes, vektorszerű, lendületes gesztusok egy részének útirányait egy-egy élesen kirajzolódó, nagyjából képfelvező szürke horizontvonallal lefedi és eltakarja, illetve középen hegyes háromszögekkel ezt a szürkét megnyitja, akkor az absztrakt mű sokkal hatásosabb (*Titkos mozgások I-II.*)

S végül *Hudák Mariann Maja* vásott angyalkölykei, Isten félszárnyú, vérrel teli kémcsövek közt ücsörgő alkímistaputtói, állatsimogató lánygyermek-áldozatai sem állnak távol az ember kettős természetétől. A fiatal művésznő körülbelül két éve tért át a fotorealista festészetre, bár absztrakt képei és használt videoszalag-installáció, illetve baba- és testle nyomatai mellett már korábban is készített David Lynch szürrealisztikus, feszültségekkel teli világra emlékeztető, megrendezett, sokalakos „életképeket”, amelyeket számítógépes nyomatokként sokszorosított. Most is ezek a saját élmény- és problémavilágát feldolgozó, lélekelemző, pszichoanalitikus és pszichodramatikus fantáziafotók képezik festményeinek témáját.

(Érdi Galéria, 2015. november 20 – december 12.)

Kéri Mihály: Befejezetlen mondat

(A fotókat a szerző készítette.)